

РИНОК БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

ІСАЄВА Н. І.

кандидат економічних наук

Харків

Пріоритетний розвиток банківської системи і становлення інших кредитно-фінансових інститутів відіграє ключову роль у формуванні ринків грошей і капіталів через механізми та інструменти банківських і небанківських послуг фінансового характеру. Проте сьогодні ці ринки ще не настільки розвинені як в Польщі чи Угорщині, а щодо Франції, Німеччини, Бельгії та інших країн відставання є доволі контрастним.

Банківська система України на даному етапі розвитку ще не досягла високого рівня платоспроможності – баланси більшості великих банків містять ненадійні кредити, а баланси підприємств, відповідно, містять борги без перспектив їхньої оплати. Сьогодні чимало банків є прихованими банкрутами. Навіть частина досить великих банків практично неіснують [1].

За підсумками станом на 01.01.2011 року було зафіксовано від'ємний фінансовий результат діяльності банківського сектора в розмірі 13,0 млрд грн.

Станом на 01.01.2012 р. зареєстровано 198 банків. Капітал банків за 2011 рік зріс на 16,9% і становив 161,0 млрд грн, або 15,2% пасивів банків [2].

Спlachений зареєстрований статутний капітал банків збільшився на 17,8% – до 171,9 млрд грн. Зобов'язання банків зросли на 11,6% – до 897,6 млрд грн.

Основними складовими зобов'язань на 01.01.2012 р. були:

- ✦ кошти фізичних осіб – 306,2 млрд грн, або 34,1%;
- ✦ кошти суб'єктів господарювання – 186,2 млрд грн, або 20,7%;
- ✦ міжбанківські кредити та депозити – 166,5 млрд грн, або 18,6%.

Структура коштів фізичних осіб у банках така:

- ✦ строкові кошти – 237,4 млрд грн, або 77,5%;
- ✦ кошти на вимогу – 68,8 млрд грн, або 22,5%.

Активи банків України збільшилися на 12,4% і на початок 2012 р. становили 1 058,6 млрд грн, загальні активи – 1 212,9 млрд грн.

Структура загальних активів банків така:

готівкові кошти, банківські метали та кошти в НБУ – 4,9%;

- ✦ кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках – 6,5%;
- ✦ кредитні операції – 68,0%;
- ✦ вкладення в цінні папери – 7,2%;
- ✦ дебіторська заборгованість – 3,4%;
- ✦ основні засоби та нематеріальні активи – 4,6%;
- ✦ нараховані доходи до отримання – 4,4%;
- ✦ інші активи – 1,0%.

Спостерігається скорочення співвідношення загальних активів банків до ВВП, яке на 01.01.2011 р. становило 100,71% (на 01.01.2010 р. – 109,7%). Співвідношення активів банків до ВВП зменшилось до 87,02% (на 01.01.2010 р. – 96,4%), зобов'язань до ВВП – до 74,3% (на 01.01.2010 р. – 83,8%), власного капіталу залишилось на рівні 12,72% [3].

Однією зі складових капіталу комерційних банків є фінансовий результат їх діяльності (рис. 1). За результатами 2011 р. збитки банківської системи становили 7,7 млн грн, тоді як прибутки за підсумками року – 7,3 млн грн.

Рентабельність активів банків знижувалася: пік зниження спостерігався у 2009 році. Аналогічна ситуація і з рентабельністю капіталу (рис. 2).

Чистий спред – традиційний показник прибутковості банку. За допомогою даного показника оцінюють ефективність виконання банком функції посередника між вкладниками і позичальниками, а також рівень конкуренції на ринку. Як правило, у випадку загострення конкурентної боротьби спред скорочується і менеджери банку змушені шукати інші джерела отримання прибутку.

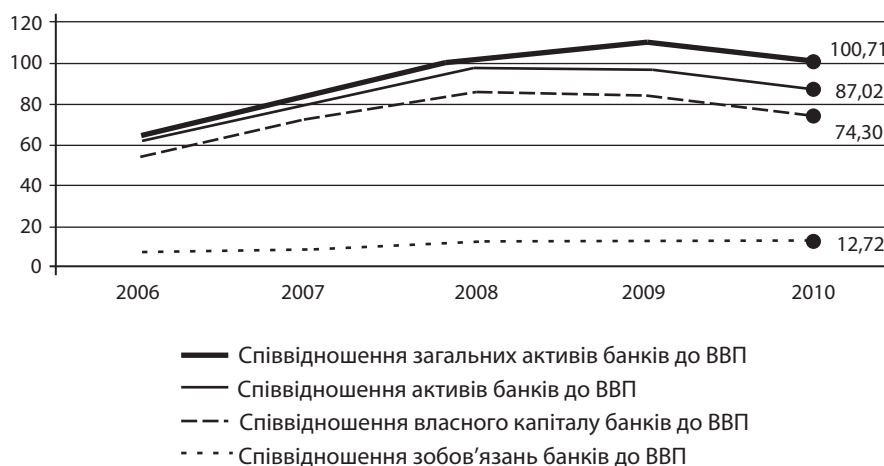

Рис. 1. Основні показники діяльності банків України

Саме така ситуація і відбулася (рис. 3). До того ж зниженню даного показника посприяла економічна криза [4].

Головним продуктом комерційного банку є різноманітні послуги. Аналізуючи різні підходи до визначення змісту банківської послуги, вважаємо, що найбільш правомірним є трактування послуг як результату банківської діяльності. Для досягнення цього результату банки здійснюють різного роду операції.

осіб зросли за грудень на 4,5 млрд грн, за рік – на 35,6 млрд грн (+13%) [3].

Загальний обсяг кредитів у грудні 2011 р. скоротився на 2,3 млрд грн – до 793,2 млрд грн, за рахунок валютної складової у портфелях як юридичних (–1,1 млрд грн), так і фізичних осіб (–4,7 млрд грн). У цілому кредитний портфель за 2011 р. виріс на 70,3 млрд грн (+9,3%), кредити бізнесу збільшилися на 72,6 млрд грн

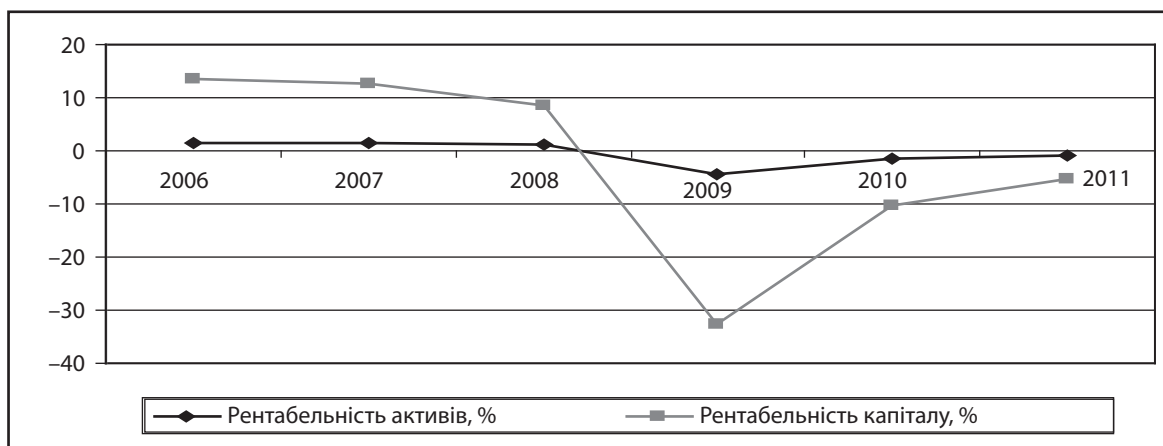

Рис. 2. Динаміка рентабельності активів і пасивів банків протягом 2006 – 2011 рр.

Рис. 3. Динаміка чистого спреда протягом 2006 – 2011 рр.

Для здійснення трьох основних груп операцій – пасивних, активних і комісійно-посередницьких – банки надають різноманітні послуги у вигляді надання кредитів, здійснення розрахунків, управління майном та ціноутворенням, надання гарантій, поручительств, консультацій тощо, які у своїй сукупності формують банківський продукт.

Сьогодні першочерговим завданням комерційних банків є подальше нарощування капіталу, посилення довіри до них, підвищення рентабельності діяльності, розширення та підвищення якості пропонованих клієнтам послуг.

Структуру депозитів на 01.01.2011 р. за класифікаційною ознакою (за видами валют, за строками погашення, за секторами економіки) подано на рис. 4 – рис. 6 відповідно [2 – 4].

У грудні 2011 р. сукупний депозитний портфель виріс на 20,6 млрд грн – до 464,8 млрд грн. У річному вимірі зріст склав 17,6%. Це сталося в основному за рахунок коштів юридичних осіб (+ 26,3%). Кошти фізичних

(+14,3%), кредити приватним клієнтам скоротилися на 11,9 млрд грн (–6,8%). Обсяг простроченої кредитної заборгованості у 2011 р. скоротився на 5,5 млрд грн, до 79,3 млрд грн, її доля скоротилася з 11,2% до 9,6% від сукупного кредитного портфеля.

Скороченню заборгованості в звітному році сприяло прийняття постанови Правління Національного банку України від 01.06.2011 № 172 «Про затвердження Порядку відшкодування банками України безнадійної заборгованості за рахунок резерву» та листа-роз'яснення Державної податкової служби України від 02.11.2011 № 2183/5/15-1416 [2].

Структуру кредитів за 2011 р. за класифікаційною ознакою (за видами валют, строками погашення, секторами економіки) подано на рис. 7 – рис. 9 відповідно [4].

Комісійний дохід банків за 2011 р. збільшився на 22,00% – до 16,70 млрд грн, що складає 13,20% сукупних банківських доходів. Бажаний результат – рівень європейських банків, частка комісійної складової в доходах котрих сягає понад 30%.

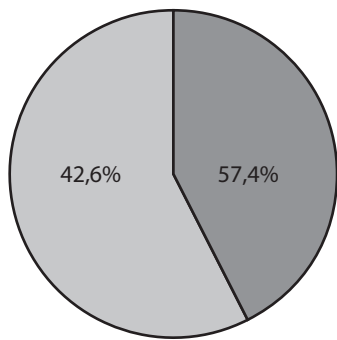

Рис. 4. Структура депозитів

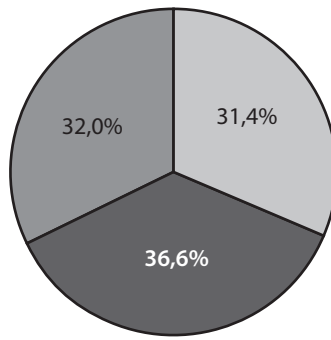

Рис. 5. Структура депозитів за видами валют за строками погашення

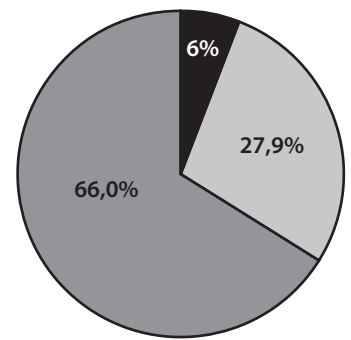

Рис. 6. Структура депозитів за секторами економіки

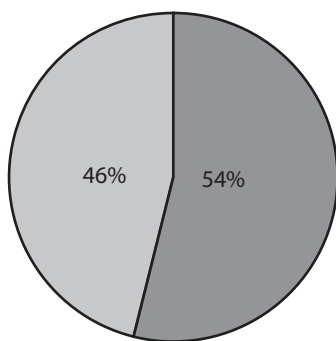

Рис. 7. Структура кредитів

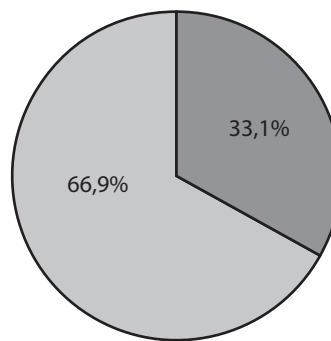

Рис. 8. Структура кредитів за видами валют за строками погашення

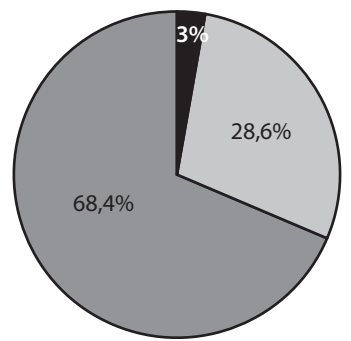

Рис. 9. Структура кредитів за секторами економіки

Застосування в Україні безготівкових розрахунків з пластиковими картками, впроваджене останнім часом, – один із найперспективніших шляхів залучення заощаджень населення у грошовий обіг країни.

За 2011 р. кількість активних платіжних карток збільшилось на 5,4 млн (+18,5%) і склало 34,90 млн шт., загальна емісія карток зросла на 25% – до 57,9 млн шт., а кількість карткотримачів скоротилася на 4,7 млн осіб – до 35,1 млн осіб [3].

В Україні активно використовується міжнародна система переказу коштів між фізичними особами. Станом на 01.01.2012 р. на території країни перекази здійснювалися 26 міжнародними системами переказу коштів між фізичними особами без відкриття рахунку, створених нерезидентами. Учасниками таких систем було близько 150 банків України.

Виходячи з наведених даних слід зауважити, що сучасні особливості організації бізнесу визначають потреби підприємств не лише у традиційному кредитно-розрахунковому банківському обслуговуванні, а й у значно ширшому спектрі різноманітних послуг комерційних банків, спроможних забезпечити оптимальні умови для ефективного, прибуткового господарювання клієнтів.

Активний розвиток і розширення сфер діяльності банків вимагає окреслення пріоритетних напрямків упровадження нових послуг, на яких повинні бути сконцентровані зусилля. Серед них можна відзначити: трастові операції; консультативно-інформаційні послуги; допоміжні операції, пов'язані із забезпеченням господарської діяльності клієнтів; удосконалення традиційних банківських послуг, насамперед депозитно-позичкових [5].

В Україні серед перспективних напрямків функціонування комерційних банків особливе місце може належати трастовим операціям, які передбачають управління майном та виконання інших послуг в інтересах і за дорученням клієнта на правах його довіреної особи.

Крім трастових послуг, заслуговує на увагу такий важливий напрямок банківської діяльності, як надання клієнтам кваліфікованих консультацій та інформації з різноманітних аспектів управління фінансами та організації господарської діяльності [1, 6].

Реальні перспективи розвитку в банківській практиці нашої країни можуть мати деякі послуги, реалізація яких вимагає від персоналу банків глибоких знань особливостей функціонування господарюючих суб'єктів різних галузей економіки. Серед зазначених операцій

важливе місце можуть посісти: лізингові послуги; факторинг; посередницькі послуги; аудиторські послуги; маркетингові послуги; гарантійні послуги; виконання окремих внутрішніх операцій клієнтів; організація інженерно-економічних експертиз.

Розглянуті операції можуть загалом вигідно доповнити стандартний набір кредитно-розрахункових операцій комерційних банків, що є важливою перевагою у конкурентній боротьбі за залучення нових клієнтів та утримання наявних. Адже ширший асортимент послуг створює надійнішу основу для ефективного функціонування банку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Дзюблюк О. Особливості розвитку ринку роздрібних банківських послуг в умовах перехідної економіки / О. Дзюблюк // Вісник ТАНГ. – 2005. – № 1.
2. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
3. Бюлетень Національного банку України : щомісячне аналітично-статистичне видання Національного банку України [Електронне видання] – грудень 2011 від 29.02.2012. – 230 с.
4. Річний звіт Національного банку України за 2010 рік. – 2011. – 240 с.
5. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>

УДК 336.717(477)

ПЕРЕЙНЯТТЯ БАНКАМИ УКРАЇНИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСІВ ЗЛИТТЯ І ПОГЛИНАННЯ

КОТ О. В.

кандидат економічних наук

ДЗЮБАНОВА Н. Д.

Харків

Сприяння ефективній і збалансованій роботі фінансової системи є запорукою благополуччя держави і в інших її сферах, адже вкрай важливим є дотримання ефективного виконання трьох основних її функцій: спрощення процесу платежів, роль проміжної ланки у розподіленні коштів між вкладниками і позичальниками, а також управління фінансовими ризиками. Проте не завжди національний уряд, особливо в країнах, що розвиваються, та з перехідною економікою, самостійно справляється з даною задачею. У цьому випадку стає актуальним перейняти досвід міжнародних фінансових установ, деякі з яких вже стали професіоналами оптимізації наведених функцій. Часто це здійснюється шляхом процесів злиття і поглинання (ЗіП), котрі за декілька останніх десятиліть вже стали звичним явищем на тих чи інших ринках світу.

В економічній науці питанням ЗіП? у фінансовому секторі зокрема, або їх окремим аспектам було присвячено ряд досліджень, якими в різні часи займалися такі вчені та науковці, як А. Анісімов, Р. Брейлі, А. Лажу, С. Майерс, К. МакГін, С. Ф. Рід, А. Бородаєвський, Ф. Євдокимов, Ю. Ігнатішин, В. Міщенко, Н. Орлова, О. Прохоров та інші. З огляду на надзвичайну актуальність даної проблеми у сучасних умовах вважаємо за доцільне приєднатися до її обговорення, проаналізувати стан ринку ЗіП фінансового сектора Європи та розглянути стратегію експансії JP Morgan Chase.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу наукових джерел і статистичного матеріалу стосовно проведених ЗіП у галузі фінансових послуг виявити сучасний стан проблеми, що розглядається, і запропонувати

перспективні напрями інтеграції за кордон вітчизняних банківських структур.

У зв'язку з тим, що Україна є невід'ємною складовою європейського простору і консолідація активів вітчизняних банківських структур відбувається переважно з активами європейських фінансових груп, вважаємо за доцільне в першу чергу проаналізувати сучасний стан процесів злиття та поглинання у сфері фінансових послуг на ринку Європи. Для кращого розуміння характеру та мотивів укладання угод з ЗіП, принципів і взаємозалежностей даного процесу, слід, безперечно, почати з аналізу попередніх періодів і розглянути дану проблему у ретроспективі.

Згідно зі щорічними звітами стосовно новин та оглядів угод зі злиття та поглинання на вищезазначеному секторі європейського ринку, що були опубліковані міжнародною аудиторською компанією Pricewaterhouse Coopers (PwC) [2], 2011 рік виявився неоднозначним у плані підписання угод ЗіП після періоду відносного замирення в 2010 р. Багато експертів очікували, що 2011 р буде доволі напруженим у плані реструктуризації сектору фінансових послуг Європи. І дійсно: за помірним стартом у першому кварталі даного року (вартість угод 9,8 млрд євро) прийшло поглиблення кризи еврозони і зростання макроекономічної невизначеності. Це зруйнувало спроби більшості компаній вірно спланувати стратегії злиття, і вартість угод різко скоротилася в другому (6,7 млрд євро) і третьому кварталах (5,0 млрд євро) року [2, с. 12]. Незважаючи на помітне відновлення вартості угод в останньому кварталі, 2011 фінансовий рік все ж виявився найспокійнішим за останні 8 років на ринку фінансових послуг ЗіП регіону. Загальна вартість оголошених угод за рік скоротилася на 25% в порівнянні з 50,3 млрд євро у 2010 р. до всього лише 37,9 млрд євро (рис. 1).

З рис. 1 видно, що обсяги вартості укладених угод ЗіП 2007 р. досягли піку, після чого стали поступово щорічно знижуватися з тенденцією до відтворення показників періоду, що передував максимальному значенню, а співробітництво у 2000-х рр. шляхом інтеграції набувало свого розвитку.